

נעשה אדם

חסד ב' – בצל כנפי יחסין

גמ' עבודה זורה דף יז:

תנו רבנן כשהנתפסו רבי אלעזר בן פרטיא ורבי חנינא בן הדריון אמר ליה רבי אלעזר בן פרטיא לרבי חנינא בן הדריון אשריך שנתפסת על דבר אחד אויל שנתפסתי על המשה דברים אמר ליה רבי חנינא אשריך שנתפסת על המשה דברים אתה ניצול אויל שנתפסתי על דבר אחד ואני ניצול שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקי אלא בתורה בלבד) וכדרב הונא דאמר רב הונא כל העסוק בתורה בלבד דומה כמו שאין לו אלה שנאמר וימים רבים לישראל לא אלה אמת (וננו) מאי לא אלה אמת שככל העסוק בתורה בלבד דומה כמו שאין לו אלה ובגמילות חסדים לא עסק והתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה אלא אם כן ממנה עליו תלמיד הכם רבי חנינא בן הדריון הימנה הוא דוחה מהימן מיעבד לא עבד והתניא אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתיים לעניים מיעבד עבד בדבאי ליה לא עבד

Our Rabbis taught: When R. Eleazar b. Perata and R. Hanina b. Teradion were arrested, R. Eleazar b. Perata said to R. Hanina b. Teradion: Happy are you that you have been arrested on one charge; woe is me, for I am arrested on five charges. R. Hanina replied: Happy are you, who has been arrested on five charges, but will be rescued; woe is me who, though having been arrested on one charge, will not be rescued; for you have occupied yourself with [the study of] the Torah as well as with acts of kindness, whereas I occupied myself with Torah alone. This accords with the opinion of R. Huna. For R. Huna said: He who only occupies himself with the study of the Torah is as if he has no G-d, for it is said: Now for long seasons Israel was without the true G-d. What is meant by 'without the true G-d'? — It means that he who only occupies himself with the study of the Torah is as if he had no G-d. But did he not occupy himself with acts of benevolence? Surely it has been taught: R. Eliezer b. Jacob says: One should not put his money into a charity-bag, unless it is supervised by a learned man such as R. Hanina b. Teradion! — He was indeed very trustworthy, but he did not practise kindness. But has it not been taught: He said to him [R. Yose b. Kisma]: I mistook Purim-money for ordinary charity money, so I distributed [of my own] to the poor! — He did indeed practise charity, but not as much as he might have done.

גמ' עבודה זורה ית. אמר לו רבי מה אני לחיי העולם הבא אמר לו כלום מעשה בא לידי אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתיים לעניים אמר לו אם כן מהלך יהיו חלקי ומגנולך יהיו גורלי אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא והלכו כל גדרלי רומי לckerבו והספידותו הספר נדול ובחורתן מצאוהו לרבי חנינא בן הדריון שהיה יושב ועובד בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונה לו בחיקו הביאו וברכוו בספר תורה והקיפוו בחבילי ומורות והציתו בהן את האור והביאו ספרוני של צמר ושראות במים והניחום על לבו כדי שלא תצא נשמה מהרחה אמרה לו בתו אבא אראך בכך אמר לה אילמלי אני נשפטתי לבדי היה הדבר קשה לי עבשוו שאני נשפט וספר תורה עמי מי שמקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני אמרו לו תלמידיו רבי מה אתה רואה להן גלון נשפטין ואותיות פורחות אף אתה פתח פיך והכנס (בך) האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנטנה ואל יחלב הוא בעצמו אמר לו קלצטונרי רבי אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספרוני של צמר מעל לך אתה מביאני לחיי העולם הבא אמר לו הן השבע לי נשבע לו מיד הרבה בשלהבת ונוטל ספרוני של צמר מעל לבו יצא מהרחה אף הוא קפץ ונפל לתוך האור יצא בת קול ואמרה רבי חנינא בן הדריון וקלצטונרי מומניין הן לחיי העולם הבא בכח רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים

Our Rabbis taught: When R. Yose b. Kisma was ill, R. Hanina b. Teradion went to visit him. He said to him: 'Brother Chanina, do you not know that it is Heaven that has ordained this [Roman] nation to reign? For though she laid waste His House, burnt His Temple, slew His pious ones and caused His best ones to perish, still is she firmly established! Yet, I have heard about you that you sit and occupiest yourself with the Torah, you publicly gather assemblies, and keeps a scroll [of the Law] in your bosom!' He replied, 'Heaven will show mercy.' — 'I,' he remonstrated, 'am telling you plain facts, and you say "Heaven will show mercy"! It will surprise me if they do not burn both you and the scroll of the Law with fire.' 'Rabbi,' said the other, 'How do I stand with regard to the world to come?' — 'Is there any particular act that you have done?' he enquired. He replied: 'I once mistook Purim-money for ordinary charity-money, and I distributed [of my own] to the poor.' 'Well then,' said he, 'would that your portion were my portion and your lot my lot.' It was said that within but few days R. Yose b. Kisma died and all the great men of Rome went to his burial and made great lamentation for him. On their return, they found R. Chanina b. Teradion sitting and occupying himself with the Torah, publicly gathering assemblies, and keeping a scroll of the Law in his bosom. Straightaway they took hold of him, wrapped him in the Scroll of the Law, placed bundles of branches round him and set them on fire. They then brought tufts of wool, which they had soaked in water, and placed them over his heart, so that he should not expire quickly. His daughter exclaimed, 'Father, that I should see you in this state!' He replied, 'If it were I alone being burnt it would have been a thing hard to bear; but now that I am burning together with the Scroll of the Law, He who will have regard for the plight of the Torah will also have regard for my plight.' His disciples called out, 'Rabbi, what do you see?' He answered them, 'The parchments are being burnt but the letters are soaring on high.' 'Open then your mouth' [said they] 'so that the fire enter into you.' He replied, 'Let Him who gave me [my soul] take it away, but no one should injure oneself.' The Executioner then said to him, 'Rabbi, if I raise the flame and take away the tufts of wool from over thy heart, will you cause me to enter into life in the world to come?' 'Yes,' he replied. 'Then swear unto me' [he urged]. He swore unto him. He thereupon raised the flame and removed the tufts of wool from over his heart, and his soul departed speedily. The Executioner then jumped and threw himself into the fire. And a bas kol exclaimed: R. Chanina b. Teradion and the Executioner have been assigned to the world to come. When Rabbi heard it he wept and said: One may acquire eternal life in a single hour, another after many years.

משנה מכות ג:ט'ז

רבי חנניה בן עקשיה אומר, רצה הקדוש ברוך הוא ליבנות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדר:

Rabbi Chananya Ben Akashya: The Holy One Blessed is He, wished to confer merit upon Israel, therefore He gave them Torah and mitzvos in abundance as it is said. 'Hashem desired for the sake of its [Israel's] righteousness, that Torah be made great and glorious.'

רמב"ם פירוש המשלניות שם

רבי חנניה בן עקשיה אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל כי - מעיקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מצוה מתריר"ג מצות כראוי וככוגן ולא ישתף עמה כוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשם אהבה כמו שביארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא, ועל זה אמר רבי חנניה כי המצאות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחיוו אחת מהם על מתכוונת ושלמותה ובעשותו אותה המצואה תחיה נפשו באותו מעשה, וממה שיורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנניה בן תرادון מה אני לחי עזה"ב, והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך, ככלمر נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן השיבו כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחי עזה"ב, ופירוש הפסוק (ישעה מב) ה' חפץ למען צדקו, לצדkat את ישראל, למען כי יגדיל תורה ויאדר:

שמות ד:ל'א

וְאַבְנֵן הָעָם וַיַּשְׁבִּעוּ כִּי פָקַד הָאֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֱלֹהִים עֲנָנוֹתָיו:

And the people believed, and they heard that Hashem had remembered the children of Israel, and they kneeled and prostrated themselves.

שמות ד:א'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהִנֵּן לֹא יָאִמְּנוּ לִי וְלֹא יַשְׁמִיעُ בְּכָלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֶלְיךָ הָאֱלֹהִים:

Moses answered and said, "Behold they will not believe me, and they will not heed my voice, but they will say, 'Hashem has not appeared to you.'"

שמות י"ד:ל'א

וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת יְד הָאֱלֹהִים הַזֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים וַיַּרְא הָעָם אֶת הָאֱלֹהִים בְּהַבְּשָׂתָה עַבְדָוָה:

And Israel saw the great hand, which Hashem had used upon the Egyptians, and the people feared Hashem, and they believed in Hashem and in Moses, His servant.

שפתינו חיים מידות ועובדות ה' ח"א עמי רצ"ז

הקב"ה הטביע באמד את אותן המידות שבנון הוא מנהיג את הבריה, כדי שעניין האדם יילך בדרך ה' ובמידותיו ומתוך כך הוא יבוא להכרת הבורא ית'. אין אדם יכול לבוא להכרה בהקב"ה אם אין לו שיקות למידות אלל. ועל חסד יכול לראות ולהכיר את חסדי הש"ת, רק כיוון שהוא מבין מהו "חסד". אדם שאינו יכול לראות את חסדי הש"ת, כשהוא רואה אדם שהוא בעל חסד נדמה לו שהוא לוקח בדבר המובן אליו הכל, נדמה לו מימלא גן אין לו עינים לראות את חסדי הש"ת, מה שהקב"ה נימן לו הוא מושך מידיונו מילוי הכל, נדמה לו שהקב"ה חייב לחתת לו את הכל. מגיע לו – חיים, פרנסה, בריאות, ואם חסר לו משחו מיד בא בטרונה מודיע זה מגיע לו? כיוון שאינו בעל חסד איןנו יכול לראות איך שהוא טובל ביום של חסד, וגם איןנו מבין את החסדים שאחריהם עושים עמו. רק זה שמתעסק בחסד וכל שאפיטה לעשות חסד, הוא משכיל לראות את חסדי הש"ת האין סופיים, וזכה לילכת בדרכיו ולהדבק במידותיו.

נמצא איפה כל השתקפות במידות החסד זהו ביסודו האמונה, חיזוק ההרכה בהקב"ה! ע"י שידוע להעריך בתורה נכמה את החסדים הגודלים האין סופיים שהקב"ה עושה עמו, הוא מרגיש ביתר שאות קירובת הקב"ה אליו. א"כ כל מעשה חסד הוא צעד ושלב נסף באמונה.

תהלים ל'ו:ח

בְּזַקְרָבְךָ רַבָּסָדָךְ אֱלֹקִים וּבְבַיִן אָדָם בְּפֶלֶךְ כָּפֵיר יְהוָה יְהוָה:

How precious is Your kindness, O G-d, and the sons of man will take refuge in the shadow of Your wings.

ספר נתיבות עולם א – נתיב גמilot חסדים – פרק ב

ועד כי על ידי גמilot חסדים הוא תחת כנפי השם ית' שנאמר (תהלים ל"ו) מה יקר חסך אלקים ובני אדם בצל כנפי יחסיו, ובמדרשו (ילק"ש רות) גдол גומלי חסדים שאיןם חסמים תחת כנפי הארץ ולא תחת כנפי החיה ולא תחת כנפי הכרובים אלא תחת כנפי השכינה כדלעיל. ולפיכך אמר שהוא דומה כמו שאין לו אלוק רק כאשר הוא בעל גמilot חסד אז הוא מתחסף בצלו של הקב"ה והוא השם יתברך לאлок עליו כאשר מתחסף תחת כנפי השכינה כמו שמבואר לעילו. וגם שכארה הוא בעל גמilot חסדים נחשב שהולך אחר השם יתבר' כמו שהתבאר:

ובמס' פאה (פ"א) אלו דברים שהאדם יוכל פירוטיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא ואלו הן כבוד אב ואם וגמilot חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם, ובגמ' (קידושין מ', א') רמי ליה רבא לרבי נחמן תנן אלו דברים שהאדם עושה אותן יוכל פירוטיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא ואלו הן כבוד אב ואם וגמilot חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם בכבוד אב ואם כתיב למן יאריכו ימיך ולמן ייטב לך בגמilot חסדים כתיב רודף צדקה וחסד ימץ חיים צדקה וכבוד בהבאת שלום כתיב בקש שלום ורדים וה אמר רבבי אביו אתייא רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדים וה אמר כתיב התחם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב כי הוא חיך ואורך ימיך א"ה בשולח הקן נמי כתיב למן ייטב לך והארכת ימים תנא ושיר תנא תנין אלו דברים ואת אמרת תנא ושיר אמר רבבי אידי אסברא ליא אמר צדיק כי טוב וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות זהו צדיק שאינו טוב,

ויש להקשות למה זcka לאו שלשה. דע כי שלשה דברים שזכר התנאה הם שלשה דברים אשר כוללים כל הטוב מי ממדת הטוב הוא על ג' פנים, האחד כאשר הוא מחויב בדבר לעשות הטוב, החלק השני הוא טוב אשר עושה על צד החסד ולפניהם משותה הדין למגורי, ודבר זה הוא חלק השני, החלק השלישי הוא טוב אשר מוצע בין אלו שני דברים, אשר איןם חיוב גמור כמו חלק הראשון והוא טוב כמו חלק השני והוא טוב והוא טוב,

ולפיכך כנגד אלו שלשה חלקים אמר כבוד אב ואם שהטוב אשר הוא עושה לאב ואם וכיוצא בזה הוא חייב גמור מאיד והוא במדות הדין, והפק זה גמilot חסד כי גמilot חסד הוא אף לעשירים ודבר זה אינו חיוב על כל שARI נקרא חסד והוא חסד גמור, והשלישי הבאת שלום שהטוב זהה אינו מחויב שישעה, ומכל מקום הוא קצת חיוב לגדול רעوت המחלוקת כאשר המחלוקת הוא בעולם שהוא מהרש המצח והבנין למגרי לפיכך מוטל עליו לרודף שלום, ודבר זה יותר מחייב מן גמilot חסדים ואינו חיוב כמו כבוד אב ואם. אלו הם שלשה דברים וחתת שלשה מני חסד אלו או שהוא חיוב גמור או שהוא מוטע בין אלו שניהם, תחת אלו הם שאר חלקיו גמilot חסד. ולפיכך אל תתמה אם בריתיתא של אלו דברים שאוכל פירוטיהם בעולם הזה תנא יותר מן אלו שלשה כי שם שנה כל החלוקים, ויתבאר כל הגם כנ' בנתיב השלום:

שפתינו חיים שם

ביאור הדברים אדם שדרךו להשפיע לאחר הוא מקטין את ה"אנוכי" שלו, ולהיפך כה הנטילה מגדיל את ה"אנוכי", הכל מגיע לו וסבירו מתרכו כל הקיום, ע"י כך גם גדלות ופתחות אצלו כל המידות הרעות. המקור לכך הנטילה

מושרש בחומריות האדם, כدلון המה"ל "כי החומר אינו משפייע רק הוא מקבל תמיד", אולם בעל גמилות חסדים יש בו הטוב הגמור שהוא מטיב לאחרים, ואדם כמו זה יש לו זכות ודקות החומריו ואינו אדם חומרי גמור.

עפ"י האמור יש לבאר כוונת חז"ל "יש כנפים לארץ" דהיינו הארץ נותנת כנפים להתרום. כאשר מתבוננים בטבע הנפלא של הארץ "כלם בחכמה עשית", ע"ז מתרומים להכיר את חסדי הבורה, וכן "כנפים לשחר" "כנפים לשמש", כאשר מתבוננים בהתחדשות הארץ בשחר "גולן אור מפני השך וחשך מפני אור" וכן מהתבוננות בכל מערכת צבאות השמים, האדם זוכה להתרום מהחומריותו ולהתקרב אל הקב"ה.

אמנם הכליל הגדול להתרומות ולקרבה אל הש"ת היא מידת החסד! לא רק זוכה להתרורות מסוימות אלא עושה את עצמו ל"חפצא" של התרומות. ע"ז החסד מזדקך בצדקה נפלאה מו החומריות והאנוכיות המפרידות בין אדםulknu, ע"ז ביטול החומריות זוכה להעתולות ולהתרומות במדרגה עצומה עד שזוכה להשותחת כנפי השכינה – "בצל כנף יחסין". בעל חסד זוכה לראות ולהכיר את "מה יקר חסך אלקים" ע"ז שמתעללה ומתרומם מהתבוננות בחסד הש"ת מימלא ע"ז זוכה למדרגה של "בצל כנף יחסין".

רות ב'י"ב

ישם ה' פעלך ותהי מישכנתך שלמה מעם ה' אלקיך ישראאל אשר באת לזרות תזוז בכנפיו:

May Hashem reward your deeds, and may your reward be full from Hashem G-d of Israel, under Whose wings you have come to take shelter."

שפת חים שם

נמצא א"כ כי מידת החסד היא הגנה טبيعית מפני רצונות אונכיים, אבל תורה בלבד לא מסוגל לרום את האדם לغمיר, כי חסד הוא כלי להתקבבות, והتورה היא תוכן לדבוקות, ואפילו גברא רכה כרבי חנניה בן תרדיון העיד על עצמו שמהמת חסרון כלשהו בשלימות השרה איזו בחינה דקה של התקבבות אל ה' עד שהעד שחריו זה "ללא אלקיך אמת".

כפי שסביר באגמ' במעשה דרבנן מגיעת עד לדקי דקוט, רחוב'ת היה דמות ודוגמא לגביי נאמן של צדקה, עסק במעשה חסד זו וטהור, אבל כיוון ש"כבד" היה לא עבד" חסר לו בשלימות הכרת החסד שידע שע"ז ינצל מהגזירה, ואמר על עצמו הדורה חריפה "דומה כמי שאין לו אלוק" בלי הכרת ה' בודאי שהדברים אמורים באופן ייחסי בהתאם למדרגתו היה מכיר את חסדי הש"ת בממדים יותר גדולים, נמצא שלעצמה מה שהיה בכוחו להכיר, זה גם בכלל האגדה "דומה למי שאין לו אלוק", וכי שדרשו מהפסק "ללא אלקיך אמת" חסר לו בהכרה האמיתית בהקב"ה בהתאם למה שהוא יכול להגיע. אמן האמת של הקב"ה אין לה סוף אבל עכ"פ כאשר חסר לאדם בהכרת האמת שהיא יכול להגיע – כל אחת בהתאם למדרגתו – חז"ל הגדרו אותו "ללא אלקיך אמת", חסר לו באמונה.

אם מהסר בעשיות חסד אינו זה חסרון במעשה חסד גרידא, חסר לו בדיקות בהקב"ה, ומימלא חסר לבו בקרבה אל הקב"ה, אין הוא זוכה להגנה והשגחה המיווחדת של הקב"ה להציג אותו מהגזירה, אף שעומדת לו הזכות העצומה של תורה, אבל כיוון שבכוחו היה לקויה גדולה יותר ב הכרת הבורה הרי זה נחשב שהסר בו את קירבת הבודרא אליו.

זאת ועוד, כיוון של תכלית התורה להכיר את הקב"ה וכי שאמרו בגמ' סוטה יד. "תורה תחלתה גמ"ח וסופה גמ"ח" הרי שהتورה מגלת לנו מהו רצונו של הש"ת, וכי להבין את רצונו של הש"ת ע"ז התורה צריך לכך את הכלים שהם התפקידים בחסד, ורחוב'ת בהתאם למדרגתו הגבואה נתבע על כך שעסק בתורה אבל לא השתמש בה בגilio רצון הש"ת ע"ז התורה – כדי להוציא על ידה את רצונו של הקב"ה, היה אפשרתו לעשות חסד באופן יותר מושלם, מימלא גם זכות מסירות נפשו על התורה לא עדשה לו.